

Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w roku 2017

Wintering of water birds in Silesia in the year 2017

Paweł Grochowski

ul. Pałucka 51/5, 54-153 Wrocław
e-mail: merula@wp.pl

Jacek Betleja

Dział Przyrody, Muzeum Gónośląskie
pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom
e-mail: betleja@muzeum.bytom.pl

Paweł Czechowski

Instytut Administracji i Turystyki PWSZ w Sulechowie
ul. Armii Krajowej 51, 66-200 Sulechów
e-mail: paczech@wp.pl

Bartosz Smyk

Śląskie Towarzystwo Ornitologiczne
ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław
e-mail: bartsmyk@eko.org.pl

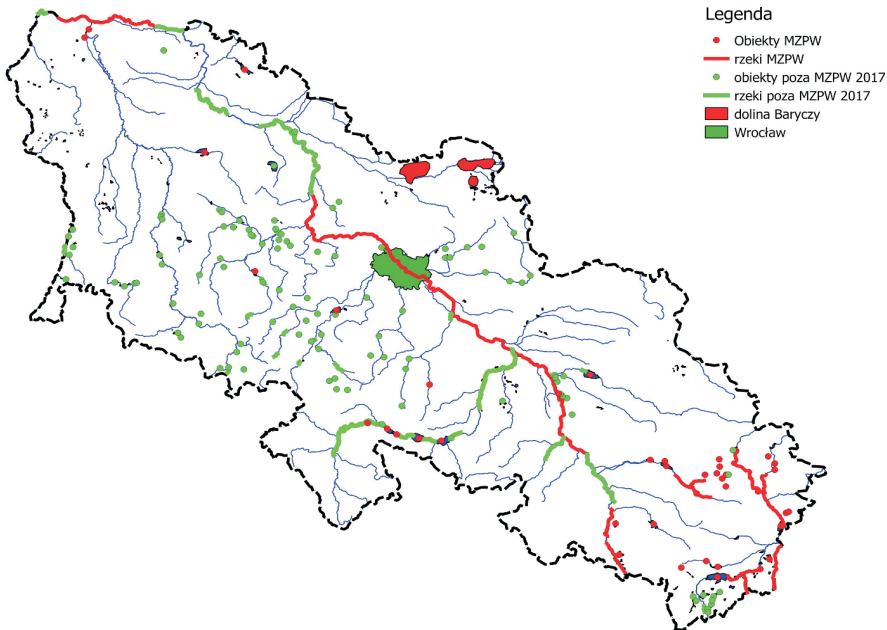
Liczenia zimujących ptaków wodnych na Śląsku w 2017 r. były siódmą akcją przeprowadzoną w ramach ogólnopolskiego Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych (MZPW). Większość danych zebrano w dniach 13–16 stycznia. Liczenia obejmowały stałe obiekty zgłoszone do MZPW i Monitoringu Noclegowisk Gęsi oraz około 100 obiektów i 270 km rzek nie objętych tymi programami (ryc. 1). Zimą 2016/2017 w porównaniu do siedmiu poprzednich można uznać za mroźną. O ile średnie temperatury w grudniu były najczęściej dodatnie, to w styczniu średnia

temperatura na Nizinie Śląskiej wahała się od -3°C do -5°C (<http://old.imgw.pl/klimat>). Całkowitemu zlodzeniu uległa większość stawów w Dolinie Baryczy, Zb. Turawski, Zb. Otmuchowski, zb. Słup, zb. Topola i zb. Świerklaniec. Nawet w przypadku Odry na wielu odcinkach zlodzenie sięgało 90%. W 2017 r. stwierdzono na Śląsku zimowanie 49 gatunków ptaków wodnych. Łączna liczebność zaobserwowanych ptaków wyniosła ponad 190 tys. os. (tab. 1). Najliczniejszym gatunkiem była krzyżówka *Anas platyrhynchos*, której liczebność osiągnęła 98 tys. ptaków.

Podobnie jak w ubiegłych latach największą koncentrację krzyżówki zanotowano na zbiorniku Nyskim - 9 tys. os. W granicach administracyjnych Wrocławia zimowało około 11 tys. osobników tych ptaków. Złodzenie większości zbiorników spowodowało przeniesienie się większości krzyżówek na Odrę (ponad 40 tys.) oraz inne rzeki (27 tys.).

Liczebność gęsi *Anser* sp. osiągnęła wartość prawie 60 tys. W większości przypadków nie udało się określić składu gatunkowego liczonych stad. Zamarznięcie stawów spowodowało przeniesienie się gęsi na zbiorniki wolne od lodu bądź z obecnym oparzeliskami. Największą koncentrację, ponad 16 tys. gęsi, wyka-

ziano na osadniku Żelazny Most, co jest też rekordem dla tego obiektu. Duże koncentracje wykazano także na zbiorniku Pławniowice (12 tys.) oraz na zbiorniku Mietkowskim (9 tys. przy 99% złodzeniu). W czołówce najliczniej zimujących gatunków na Śląsku podobnie jak we wcześniejszych zimach pozostał kormoran *Phalacrocorax carbo* i mewa białogłowa *Larus cachinnans*, przy czym liczebność tych gatunków (około 4,5 tys.) i była mniejsza o około 25% w stosunku do lat 2014–2016. Spadła także liczebność łyski *Fulica atra* oraz łabędzia niemego *Cygnus olor*, co również można wiązać ze stopniem złodzenia zbiorników. W stosunku do 2016 r. utrzymała się zbliżona liczeb-

Rycina 1. Lokalizacja obiektów skontrolowanych w trakcie akcji zimowych liczeń w 2017 r. w Śląskim Regionie Ornitologicznym

Figure 1. Location of sites controlled within winter censuses in 2017 in the Silesian ornithological region. Red and green spots and rivers - places of conducted census, green patch - Wrocław

ność śmieszki *Chroicocephalus ridibundus* (ok. 3,5 tys.) i mewy siwej *Larus canus* (ponad 1,5 tys.). W pierwszej dekadzie pod względem liczebności znalazły się także nurogęś *Mergus merganser* i gągoł *Bucephala clangula* (ok. 1,5 tys.). O ile w przypadku gągoła liczebność była zbliżona do lat 2012-2017, to w przypadku nurogęsi nastąpił spadek o około 50%. Blisko pierwszej dekadki najliczniej zimujących gatunków był łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*, którego liczebność w styczniu 2017 (prawie 1,5 tys.) była rekordowa dla akcji liczeń zimowych na Śląsku. Ponad 90% osobników zimowało w dolinie Odry, głównie na odcinku Ścinawa – Głogów. Dla czternastu gatunków wykazano liczebność w przedziale od 100 do 1500 osobników. W przypadku 30 gatunków liczebność była mniejsza niż 100 osobników. Z rzadkich gatunków obserwowano kormorana małego *Phalacrocorax pygmaeus*, bernikłę obrożną *Branta bernicla* i rdzawoszyją *B. ruficollis*.

Po raz pierwszy od lat 90. udało się policzyć ptaki na znacznym fragmencie Nysy Kłodzkiej. Na odcinku około 93 km doliczono się ponad 11 tys. ptaków. W związku ze znacznym złodzeniem zbiorników nad rzeką obserwowano wyjątkowo dużo (ponad 2 tys.) kormoranów. W skali regionu na skontrolowanym odcinku wykazano także znaczną liczebność krzyżówki (7,5%), łabędzia niemego (8,5%), nurogęsi (20%), bielaczka *Mergus merganser* (18%), perkozka *Tachybaptus ruficollis* (20%).

Gatunkiem, który od kilku sezonów przejawia wyraźny trend spadkowy zimującej liczebności jest głowienka *Aythya ferina*. Wykazana liczebność 88 osobni-

ków jest najniższą wartością wykazaną w trakcie liczeń zimowych od 1985 r. (Czapulak 1986, Czapulak i Stawarczyk 1988, Czapulak 1991, Czapulak i Betleja 1998, 2001, Grochowski i in. 2016).

W 2017 r. w zimowych liczeniach uczestniczyło 119 osób. Byli to: Maciej Barć, Łukasz Berlik, Jacek Betleja, Szymon Beuch, Emilia Brzęk, Andrzej Burecki, Marcin Cebula, Anna Cibis, Zygmunt Cibis, Olaf Ciebiera, Grzegorz Chlebek, Paweł Czechowski, Dariusz Czernek, Irena Danielecka, Ryszard Danielecki, Mariusz Dąbek, Adam Dybich, Cezary Dziuba, Stanisław Gacek, Jarosław Gil, Bożena Gramsz, Waldemar Górka, Paweł Grochowski, Adam Gruszczynski, Wojciech Grzesiak, Joanna Guziak, Radosław Gwóźdź, Grzegorz Hebda, Robert Hybsz, Marek Janas, Michał Jaśkiewicz, Adam Jędrzejko, Krzysztof Kalemba, Krzysztof Kałużny, Marcin Karetta, Paweł Kisiel, Antoni Knychala, Łukasz Kosicki, Maciej Kowalski, Jan Król, Robert Kruszyk, Damian Kurlej, Ewa Kwasiborska, Paweł Kwaśniewicz, Krzysztof Labzik, Wiesław Lenkiewicz, Julian Lewandowski, Piotr Lewandowski, Andrzej Łużyński, Tomasz Marszałek, Tomasz Maszkało, Leszek Matacz, Konstanty Matyjaszczyk, Nikodem Mazur, Waldemar Michalik, Wojciech Miłosz, Maciej Nagler, D. Niedbała, Paweł Nowak, Adrian Ochmann, Beata Orłowska, Grzegorz Orłowski, Krzysztof Ostrowski, Marek Pach, Marzena Pastrykiewicz, Monika Pastrykiewicz, Barbara Piechowska, Małgorzata Pietkiewicz, Rafał Plezia, Katarzyna Pochrzast, Joanna Pomorska-Grochowska, Filip Pozauć, Sławomir Protaś, Tymoteusz Protaś, Jarosław Regner, Mariusz Rojek,

Sławomir Rubacha, Bogusław Rudnicki, Stanisław Rusiecki, Andrzej Ruszlewicz, Gustaw Schneider, Hubert Schwarz, Tomasz Szansny, Jarosław Słowikowski, Michał Słowikowski, Wojciech Smała, Ewa Smutyło, Bartosz Smyk, Rafał Smykała, Justyna Soska, Dawid Sosna, Marek Stajszczyk, Jerzy Stasiak, Kamil Struś, Łukasz Szela, Marian Szeruga, Dariusz Szlama, Hanna Sztwiertnia, Jakub Szymczak, Grzegorz Śnieg, Tomasz Tańczuk, Michał Terpiłowski, Justyna Tracichleb, Katarzyna Turzańska-Pietras, Rafał Walczybok, Piotr Wasiak, Andrzej Wąsicki, Aleksandra Wasińska, Emilia Wiciejowska, Tomasz Wilkosz, Łukasz Wiśniewski, Jacek Wojdat, Janusz Wójcicki, Jerzy Wróbel, Zofia Zalejska, Tomasz Zarzycki, Kamil Zięba, Czesław Zontek, Karol Żyśko.

Wszystkim tym osobom dziękujemy za udział w akcji.

Summary

Between 13th and 16th January 2017 the annual winter census of wintering water birds was conducted in Silesia. 119 participants took part in the project. They recorded more than 190 thousand birds of 49 species. The most numerous wintering species were the Mallard (more than 98 thousand birds), unidentified Geese *Anser* (almost 60 thousand), Cormorant and Caspian Gull (ca 4.5 thousand). The number of Whooper Swan (almost 1,5 thousand) reached the best score ever. Common Pochard (88 individuals) reached the lowest score since 1985.

Tabela 1. Wyniki zimowych liczeń ptaków wodnych na Śląsku w styczniu 2017 r.
Table 1. Water birds recorded in winter census conducted in Silesia in January 2017

Lp.	Gatunek Species	Odra Oder River	Wisła Vistula River	Nysa Kłodzka Eastern Neisse	Inne rzeki Other rivers	Zbiorniki Reservoirs	Stawy rybne Fish ponds	Osadniki Sedimen- tary ponds	Inne Others	Suma Total
1	<i>Anas platyrhynchos</i>	39534	1471	7533	18727	17190	3915	1258	9239	98867
2	<i>Anser sp.</i>	0	0	0	0	18000	35	16280	3326	37641
3	<i>Anser fabalis</i>	200	0	0	1	15148	5560	0	71	20980
4	<i>Phalacrocorax carbo</i>	976	42	2337	871	297	127	8	20	4678
5	<i>Larus cachinnans</i>	209	0	33	4	2655	0	1450	0	4351
6	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	2196	0	98	568	19	0	98	418	3397
7	<i>Cygnus olor</i>	1358	57	260	537	215	427	90	179	3123

8	<i>Fulica atra</i>	506	0	15	259	1208	3	282	721	2994
9	<i>Larus canus</i>	220	0	33	48	770	0	650	6	1727
10	<i>Mergus merganser</i>	834	17	326	171	151	60	2	53	1614
11	<i>Bucephala clangula</i>	1314	0	104	41	32	1	0	24	1516
12	<i>Cygnus cygnus</i>	1362	0	0	0	76	15	0	0	1453
13	<i>Anser anser</i>	501	0	40	15	512	40	1	301	1410
14	<i>Larus sp.</i>	0	0	0	0	1300	0	0	0	1300
15	<i>Aythya fuligula</i>	329	9	122	118	391	9	50	144	1172
16	<i>Ardea cinerea</i>	79	17	50	155	30	557	13	18	919
17	<i>Grus grus</i>	9	0	0	0	87	0	0	800	896
18	<i>Anas crecca</i>	93	0	30	316	93	0	13	81	626
19	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	184	7	97	156	4	4	8	16	476
20	<i>Larus argentatus</i>	9	0	0	0	37	0	231	0	277
21	<i>Gallinula chloropus</i>	7	0	0	161	5	0	10	45	228
22	<i>Anser albifrons</i>	30	0	0	0	0	173	0	0	203
23	<i>Anas platyrhynchos hybrid</i>	95	0	2	22	0	0	0	42	161
24	<i>Haliaeetus albicilla</i>	101	1	16	0	28	9	0	0	155
25	<i>Ardea alba</i>	26	3	2	46	4	50	0	11	142
26	<i>Mergellus albellus</i>	53	0	18	1	15	0	10	1	98
27	<i>Aythya ferina</i>	13	3	0	4	49	1	5	13	88
28	<i>Larus argentatus SL</i>	12	0	69	0	0	0	0	0	81
29	<i>Cygnus columbianus</i>	71	0	0	0	0	0	0	0	71
30	<i>Anas penelope</i>	30	0	6	8	10	0	1	5	60
31	<i>Anas strepera</i>	16	1	1	8	2	4	0	7	39
32	<i>Podiceps cristatus</i>	5	0	0	0	28	0	0	0	33

33	<i>Rallus aquaticus</i>	0	0	0	0	12	4	1	6	1	24
34	<i>Alcedo atthis</i>	1	2	0	0	9	0	5	0	4	21
35	<i>Aix galericulata</i>	5	1	3	0	4	0	0	0	0	13
36	<i>Tringa ochropus</i>	0	0	0	0	11	0	0	0	1	12
37	<i>Aythya marila</i>	4	0	0	0	0	2	0	0	1	7
38	<i>Alopochen aegyptiaca</i>	0	0	0	0	2	0	0	0	4	6
39	<i>Anas acuta</i>	2	0	1	0	2	0	0	0	1	6
40	<i>Melanitta fusca</i>	3	0	0	0	1	0	0	0	0	4
41	<i>Gallinago gallinago</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	3	4
42	<i>Aix sponsa</i>	0	0	0	0	2	0	0	0	1	3
43	<i>Botaurus stellaris</i>	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
44	<i>Clangula heymanis</i>	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
45	<i>Larus marinus</i>	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2
46	<i>Lymnocyptes minimus</i>	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2
47	<i>Branta ruficollis</i>	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2
48	<i>Podiceps nigricollis</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
49	<i>Anas clypeata</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
50	<i>Branta bernicla</i>	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
51	<i>Actitis hypoleucos</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
52	<i>Larus michahellis</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
53	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	SUMA/ Total	50388	1631	11201	58368	22281	20470	10996	15557	190892	

Literatura

Czapulak A. 1986. Wyniki zimowych liczeń ptaków wodnych na Śląsku w latach 1983–1984. Ptaki Śląska 4: 69–79.

Czapulak A., Stawarczyk T. 1988. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1985–1987. Ptaki Śląska 6: 25–42.

Czapulak A. 1991. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1988–1989. Ptaki Śląska 8: 118–127.

Czapulak A., Betleja J. 1998. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1990–1995. Ptaki Śląska 12: 127–143.

Czapulak A., Betleja J. 2001. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1996–1999. Ptaki Śląska 13: 107–123.

Czapulak A., Stawarczyk T. 1988. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1985–1987. Ptaki Śląska 6: 25–42.

Grochowski P., Beuch S., Betleja J., Czechowski P., Smyk B. 2016. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 2011–2016. Ptaki Śląska 23: 79–109.